

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมโดยทั่วไป มักมีกลุ่มต่าง ๆ มากมายหลายกลุ่มประกอบกันขึ้น เป็นสังคมนั้น ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ก็จัดเป็นกลุ่มประเภทหนึ่งในสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มมักจะมี ความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามปทานุกรมมานุษยวิทยาได้นิยามกลุ่มชาติพันธุ์ว่า หมายถึงกลุ่มซึ่งมีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมร่วมกัน (Winick 1970: 198) ซึ่งลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้เห็นได้ในเรื่อง วิถีชาวบ้าน (Folkway) จารีต (Mores) ประเพณีการแต่งกาย ศิลป เครื่องประดับ กฎศีลธรรมจรรยา ระบบคุณค่า แบบแผนอาหารการกิน การอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ตลอดจนแนวทางการพักผ่อนหย่อนใจหรือแม้แต่ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นเฉพาะพิเศษแตกต่างไปจากกลุ่มคนส่วนใหญ่หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคม (จำเรียง ภาวิจิตร 2514: 46) เพราะฉะนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ก็คือ กลุ่มต่าง ๆ ภายในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างในทางวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ไทย จีน เขมร ลาว และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เพราะแต่ละกลุ่มนี้มีลักษณะ วัฒนธรรมที่แตกต่างกันค่อนข้างจะเด่นชัด

ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มล้วนมีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งได้รักษาต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและสืบทอดกันไปชั่วลูกหลานอย่างไม่ขาดสาย ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น ลาวโซ่ง จัดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป และได้ชื่อว่าเป็นชนชาติไทยสาขาหนึ่ง ที่ยังคงรักษาแบบแผนวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนา ความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มไว้ ซึ่งแบบแผน วัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้แตกต่างไปจากชนส่วนใหญ่ของประเทศ

ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มไทยโบราณกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานอยู่ในบริเวณแคว้นสิบสองจุไท ซึ่งมีอาณาเขตอยู่ในแถบแม่น้ำดำ และแม่น้ำแดง ปัจจุบันอยู่ในเขตเวียงคานามเหนือ ตอนเชื่อมต่อกับลาวและจีนตอนใต้ สิบสองจุไทเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของไทดำ ไทขาว ไทแดง และไทอื่น ๆ มาช้านาน ลาวโซ่งมีชื่อเดิมเรียกกันว่าไทดำ หรือ "ผู้ไทดำ" (Black Tai) เพราะนิยมสวมใส่เสื้อผ้าสีดำ ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มไทที่อยู่ใกล้เคียงกัน เช่น ไทขาว หรือ "ผู้ไทขาว" (White Tai) นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว และ ไทแดง หรือ "ผู้ไทแดง" (Red Tai) ชอบใช้สีแดงขลิบและตกแต่งชายเสื้อด้วยสีดำ (สุมิตร ปิติพัฒน์ บัณฑิต อ่อนคำ และพูนสุข ธรรมากิมุข 2521: 2)

แคว้นสิบสองจุไทประกอบด้วย เมืองสำคัญสิบสองเมือง หรือสิบสองจุ แต่ละจุหรือแขวงประกอบด้วย เมือง เล็ก ๆ และหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กัน ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าเมืองในแขวงนั้น แต่ละเมืองปกครองโดยเจ้าเมืองที่ค่อนข้างเป็นอิสระต่อกัน บางเมืองก็เกี่ยวพันกันโดยเป็นญาติหรือแต่งงานกัน ตามพงศาวดารเมืองโลกลาวไว้ว่า

เมืองที่พวกผู้ไทดำอยู่นั้น คือเมืองแดงหนึ่ง เมืองควายหนึ่ง เมืองตุงหนึ่ง เมืองม่วยหนึ่ง เมืองลาหนึ่ง เมืองโมะหนึ่ง เมืองหวัดหนึ่ง เมืองชาวหนึ่ง รวมเป็น 8 เมือง เมืองผู้ไทขาว 4 เมือง ผู้ไทดำ 8 เมือง เป็น 12 เมือง จึงเรียกว่าเมืองสิบสองผู้ไท แต่บัดนี้เรียกว่าสิบสองจุไทบ้าง . . . (กรมศิลปากร 2507: 254)

ดังนั้น เมืองสิบสองจุไทจึงเป็นเมืองของผู้ไทดำหรือลาวโซ่งนั่นเอง ดังที่จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้บันทึกไว้เมื่อคราวไปปราบฮ่อ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2430 ว่า " . . . เมืองสิบสองจุไทนั้นเป็นเมืองของพวกผู้ไท หรือลาวโซ่ง ดังพวกลาวเมืองเพชรบุรี . . . " (กรมศิลปากร 2504: 622) และในชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย (เอ คาร์ และพันศรี อี ไชเคนฟาเคน 2515: 112) ก็กล่าวไว้ว่า " . . . พวกที่อยู่ในจังหวัดพิจิตร นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี เรื่อยลงไปถึงชุมพร มีชื่อว่าลาวทรงดำ (คือลาวที่แต่งกายด้วยสีดำ) . . . " และในลัทธิธรรมนิยมภาค 5 ได้กล่าวถึงลักษณะบ้านของผู้ไทดำกลุ่มนี้ไว้ว่า " . . . ทำโรงเป็นที่อยู่อาศัยก็เช่นกันกับลาวตามธรรมชาติ แต่แปลกกันอยู่ที่เฉลียงทางคานสลักนั้น ทำเป็นวงโค้งกลม เหมือนกระโถมโรงทึบ . . . " (กรมศิลปากร 2504: 279) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบ้านลาวโซ่งที่ยังปรากฏอยู่จนปัจจุบัน

จากหลักฐานดังกล่าวจึงเชื่อได้ว่าลาวโซ่งเป็นชนชาติไทยสาขาผู้ไทคำ หรือที่เรียกว่าไทคำ

การที่เรียกผู้ไทคำก็เพราะแต่งกายด้วยสีดำดังกล่าวข้างต้น แต่ที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่าลาวโซ่งนั้น คำว่า "โซ่ง" นี้เข้าใจว่ามาจากคำเรียกของคนไทยและลาวทวน ในถิ่นที่ชาวผู้ไทคำอาศัยอยู่ เพราะผู้ไทคำนิยมนุ่งกางเกงทั้งชายและหญิง และคำว่ากางเกงนี้ผู้ไทคำเรียกว่า "ซ่วง" จึงเรียกกันว่า "ลาวซ่วง" ซึ่งหมายถึง "ลาวนุ่งกางเกง" และต่อมาก็เพี้ยนเป็น "ลาวโซ่ง" (เรไร สิบสุข สุขสมาน ยอดแก้ว และรัชฎาพรรณ เศรษฐวัฒน์ 2523: 25) และเหตุที่เรียกว่า "ลาวโซ่ง" นั้น คำว่า "ลาว" เป็นคำที่คนไทยภาคกลางใช้เรียก เพราะเข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกับคนลาว เนื่องจากอพยพเข้ามาพร้อมกับกลุ่มลาวอื่น ๆ

ในบรรดาเมืองทั้ง 8 เมือง ที่ลาวโซ่งอาศัยอยู่ดั้งเดิมนั้น ลาวโซ่งผูกพันกับเมืองแดงมากกว่าเมืองอื่น ๆ เพราะถือว่าเป็นเมืองต้นกำเนิดของกลุ่มชน ในปัจจุบันเมื่อมีผู้เสียชีวิตจะมีพิธีบอกทางให้วิญญาณผู้ตายกลับไปสู่เมืองแดง อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ก่อนจะเดินทางไปเฝ้าแดนที่สูงสุดของกลุ่มชน (เรไร สิบสุข และคณะ 2523: 25)

ในด้านการอพยพเข้ามาประเทศไทยนั้น ลาวโซ่งได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้ง สาเหตุของการอพยพคือผลของการกระทำสงครามในอดีต เป็นส่วนใหญ่ ลาวโซ่งอพยพเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรี คือเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2322 โดยพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์ ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทร์ ซึ่งมีลาวโซ่งที่อพยพมาจากสิบสองจุไทอาศัยอยู่จำนวนมาก ดังได้กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์ไทยว่า

แล้วมีรุ่งขึ้นโปรด ฯ ให้ยกกองทัพไปตีเมืองหลวงพระบาง ไปตีเมืองทัน เมืองม่วย เมืองทั้ง 2 นี้เป็นเมืองของไทซ่งคำ ตั้งอยู่เขตแดนญวนเหนือ แล้วพาครอบครัวไทเวียง ไทคำลงมากกรุงธนบุรีในเดือนยี่ ไทซ่งคำให้ไปอยู่เมืองเพชรบุรี . . . (พระบริหารเทพธานี 2511: 216)

ในปี พ.ศ. 2335 สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าเมืองเวียงจันทร์ได้ยกทัพไปตีเมืองทวนและเมืองแดง ได้กวาดครอบครัวลาวโซ่งลงมา

ถวายที่กรุงเทพฯ อีกครั้ง และได้โปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หนองปรัง (หรือหมู่บ้านหนองเลา) (สมิทร ปิติพัฒน์ และคณะ 2521: 8) ต่อมาในปี พ.ศ. 2381 สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดฯ ให้ตีเมืองลาวอีกและได้มีการอพยพกวาดต้อนลาวไซ่ง์ให้ไปอยู่ที่ตำบลท่าแร่ อําเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (มณีรัตน์ ท้วมเจริญ 2518: 37) แต่ต่อมาบรรดาลาวไซ่ง์ เหล่านี้ได้อพยพมาอยู่ที่อําเภอเขาย้อย เพราะลาวไซ่ง์ชอบอยู่ที่ดอนที่น้ำท่วมไม่ถึง แล้วกระจัดกระจายไปทั่วจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี (เรไร สิบสุข และคณะ 2523: 30)

อย่างไรก็ดี ลาวไซ่ง์ได้อพยพเข้ามาและรวมกลุ่มกันตั้งรกรากในประเทศไทย เป็นเวลาช้านาน ถ้าจะนับตั้งแต่การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นการอพยพครั้งยิ่งใหญ่ที่ลาวไซ่ง์อพยพมา เป็นจำนวนมากแล้วก็ เป็นเวลาประมาณ 150 ปี และลาวไซ่ง์ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ประจำกลุ่มไว้ได้อย่างเหนียวแน่น อาทิ ด้านภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ นับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่น่าสนใจศึกษากลุ่มหนึ่ง

ลาวไซ่ง์มีลักษณะวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษา อาชีพ ประเพณี พิธีกรรมต่างไปจากคนไทยส่วนใหญ่ ลาวไซ่ง์มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชีวิตประจำวันผูกพันอยู่กับความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมดั้งเดิม

เนื่องจากลักษณะสังคมของลาวไซ่ง์ยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตของพวกเขาเอาไว้ และมีการปฏิบัติพิธีกรรมกันอย่างเคร่งครัด ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของสังคม (Social Solidarity) พิธีกรรมที่จะนำมากล่าวในที่นี้คือพิธีกรรมที่ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งยังเป็นพิธีกรรมเด่น ๆ ที่ให้เห็นการกระทำทางสังคมของลาวไซ่ง์ และสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิม ผู้วิจัยต้องการศึกษาให้ลึกลงไปเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ และวิเคราะห์ให้เห็นว่าการกระทำพิธีกรรมของลาวไซ่ง์นั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอื่นใดอีกหรือไม่ นอกเหนือจากการกระทำเพียงเพื่อหน้าที่แล้ว ตลอดจนตีความหมายจากพิธีกรรมว่า พิธีกรรมจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมหรือไม่ ถ้าสะท้อนจะสะท้อนออกมาในลักษณะใด

สำหรับสถานที่ทำการศึกษานั้น ผู้วิจัย เลือกศึกษาลาวโซ่งที่จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ เพราะลาวโซ่งที่นี้ยังไม่เคยมีใครศึกษามาก่อน อีกทั้งลาวโซ่งที่หมู่บ้านบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แหล่งที่ทำการศึกษานี้ เป็นชุมชนลาวโซ่งที่มีลาวโซ่งอยู่กันอย่างหนาแน่น และยังประกอบพิธีกรรมตลอดจนรักษาประเพณีต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ไม่ต่างไปจากลาวโซ่งที่จังหวัด เพชรบุรี ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยไว้แล้ว

ในการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งนั้น ทำให้เราได้ทราบวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน หรือพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม เพราะการได้ทราบถึงพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้นจะทำให้มองเห็นข้อมูลที่จะใช้อำนวยและข้อมูลที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น และได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น อันเป็นผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

วัตถุประสงค์

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ของชุมชนลาวโซ่งที่หมู่บ้านบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาพิธี เสนเรื่อน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้านของลาวโซ่ง
3. เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง
4. เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมต่าง ๆ กับโครงสร้างทางสังคมว่า พิธีกรรมใดสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมระดับใด

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมจำเป็นจะต้องผูกพันไปถึงศาสนา, เพราะศาสนาเป็นระบบความเชื่อถือที่มีความสำคัญยิ่งต่อบุคคลและการดำรงชีวิตในสังคม บุคคลจะปฏิบัติพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อถือนั้น ฉะนั้น ศาสนาจึงเกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่เกิดไปจนตาย และมีอยู่ในกลุ่มมนุษย์ที่ล่าหาล้างและที่เจริญแล้ว

✓ ในการศึกษาศาสนา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งนั้น นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยา ได้ทำการศึกษาจากแง่มุมและด้านต่าง ๆ หลายด้าน ตามความสนใจของแต่ละบุคคล และให้แนวความคิดในการศึกษาแตกต่างกันไป กล่าวคือ

Emile Durkheim (1917 : 45-47) ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับศาสนาและพิธีกรรมไว้ว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล เข้ากับกลุ่มและบุคคล จะกระทำพิธีกรรม เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อถือนั้น อันเป็นพลังที่จะรวมกลุ่มเข้าด้วยกันให้เป็นปึกแผ่น (Solidarity) เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม ฉะนั้น ตามทัศนะของ Durkheim จึงถือว่าศาสนา ทำหน้าที่บำรุงรักษาให้สังคมนั้นได้ดำรงอยู่ต่อไปได้ (continuity)

นอกจากนี้ Durkheim ได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มหรือสังคมจำเป็นต้องการควบคุม นอกจากกฎหมายข้อบังคับซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเพียงส่วนหนึ่งแล้ว ศาสนาเป็นอีกส่วนหนึ่งในการควบคุมและช่วยสร้างเสถียรภาพให้แก่สังคม ศาสนาตามทัศนะของ Durkheim ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ 4 ประการคือ (Durkheim 1917 อ้างถึงในพิทยา สุวรรณะชญ : 99-100)

1. ทำหน้าที่ในการ เตรียมและจัดวินัย (Disciplinary and Preparatory function) หน้าที่นี้จะ เป็นส่วนที่พิธีกรรมของศาสนาจะหัดให้บุคคลมีระเบียบวินัยด้วยตัวของตัวเอง และเตรียมตนเพื่อชีวิตในสังคม

2. หน้าที่ในการยึดเหนี่ยวหรือผนึกเข้ากับสังคม (Cohesive function) ศาสนาและพิธีกรรมจะทำหน้าที่ในอันที่จะสร้างความหมายของการที่มนุษย์จำต้องอยู่ร่วมกัน มีอารมณ์และความรู้สึกทำนองเดียวกัน ตลอดจนแสดงออกในแนวเดียวกัน เป็นการสร้างพลังของการรวม เป็นกลุ่ม

3. ทำหน้าที่ในการผนวกและรื้อฟื้น (Revitalizing function)

ศาสนาและประเพณีจะทำหน้าที่สร้างศรัทธา ความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีในอดีตให้คงอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นจะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสังคม

4. หน้าที่ในการสร้างความรู้สึกของคุณค่า และความสุขของการมีชีวิต

(Euphoric function) พิธีกรรมทำให้เกิดความสุขในการมีชีวิตร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการ

ลดความกดดันหรือเศร้าโศกในจิตใจ ในกรณีที่กลุ่มสังคมจำเป็นต้องประสบภาวะวิกฤตเสมอ ๆ

เช่น การตายหรือภัยต่าง ๆ ซึ่งพิธีกรรมทางศาสนาจะเป็นเครื่องชี้ว่า บุคคลที่ประสบเคราะห์

กรรมนั้นมิใช่เป็นผู้เดียวที่ได้รับทุกข์ แต่กลุ่มสังคมก็มีส่วนร่วมในความทุกข์อันนั้น เห็นได้จากพิธี

ศพซึ่งบรรดาญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของผู้ตายทั้งหลาย และผู้ที่มิใช่วิดูอยู่ก็จะมาร่วมในพิธีกรรมนั้นด้วย

เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมในทุกข์ มิใช่บุคคลคนเดียวเท่านั้น หรือในพิธีแต่งงานก็จะมีผู้มา

แสดงความยินดีช่วยเหลือ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงตระหนักในผลของการเป็นสมาชิก

ของกลุ่มนั้น

จะเห็นว่า Durkheim ศึกษาพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นการศึกษาในด้าน

หน้าที่ของพิธีกรรม ทฤษฎีที่ใช้จึงเป็นทฤษฎีการหน้าที่ (Functional theory) ซึ่งเป็น

หน้าที่ของสถาบันทางสังคมในการตอบสนองความต้องการของสังคมโดยส่วนรวม

ศาสนา เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ 4 ประการ ดังกล่าวแล้ว

จุดเน้นของนักทฤษฎีการหน้าที่ก็คือ การดำรงอยู่ได้ของสังคม และสังคมจะดำรงอยู่ได้เพราะ

สถาบันต่าง ๆ ทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วนและไม่ขัดแย้งกัน ในการศึกษาวิเคราะห์ตามทฤษฎี

การหน้าที่นี้ แนวความคิดของ Robert K. Merton ถือเป็นแนวคิดอีกแนวหนึ่งที่มีความ

สำคัญมาก ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

Robert K. Merton (1957: 60-82) นักทฤษฎีกลุ่มโครงสร้างหน้าที่ได้ให้

คำนิยามของหน้าที่ว่า หมายถึง บรรดาผลต่อเนื่องที่สามารถสังเกตได้จากการที่ระบบ มีการ

ปรับแก้ และหน้าที่ของระบบที่สำคัญแบ่งออกได้ กล่าวคือ (Merton 1957 อ้างถึงใน

พิศญา สุวรรณะชฎ : 116-117)

1. หน้าที่มุ่งประสงค์ (manifest function) หมายถึง บรรดาผลต่อเนื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงสร้าง เช่น ในการจัดองค์การตามลำดับขั้น ก็เพื่อที่จะให้ เกิดผลในการยอมรับการบังคับบัญชา

2. หน้าที่แอบแฝง แต่เป็นผลสืบเนื่อง (latent function) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากเป้าหมายที่กำหนด

3. หน้าที่ไม่ส่งเสริมบูรณภาพ (dysfunctional) หมายถึง ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นและระบบไม่สามารถผสมผสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. หน้าที่ทดแทน (alternative function) หมายถึง ผลต่อเนื่องที่อาจจะนำมาทดแทนหน้าที่เจาะจง หรือหน้าที่มุ่งประสงค์

Merton ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ในสังคมหนึ่งอาจจะมีสิ่งที่มีประโยชน์ (function) ค่อนข้างหนึ่งแต่อาจจะให้โทษ (dysfunction) ในอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้และแต่ละสิ่งทางสังคม เช่น ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ความคิด อาจจะไม่มีความที่หรือไม่มีประโยชน์ (dysfunction) ต่อสังคม หรืออาจจะมีหน้าที่ชัดเจนหรือมีประโยชน์ (manifest function) ต่อสังคมก็ได้ และบางสิ่งบางอย่าง อาจจะมีหน้าที่แอบแฝงซ่อนเร้น (latent function) อยู่ก็ได้ โดยเฉพาะหน้าที่แอบแฝงนี้เป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม ในขณะที่มอง เห็นหน้าที่อย่าง เปิด เผยชัดเจน ในการวิเคราะห์หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งนั้นนักวิเคราะห์จะต้องค้นคว้าต่อการที่บรรทัดฐานหนึ่ง ๆ จะมีหลายหน้าที่ เพราะการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอาจไม่ทำให้เกิดทั้งการรวมตัวและการแยกตัวทั้งหมดทีเดียว การศึกษาหน้าที่จึงต้องดูในแง่สมดุลสุทธิทั้งหมด และเป็นที่น่าสนใจ ว่าคุณ latent function นั้นอาจจะเป็นหน้าที่ที่ไม่ส่งเสริมบูรณภาพหรือหน้าที่ทดแทนก็ได้

Merton ได้เสนอแนวความคิดที่ท้าทายนักโครงสร้าง-หน้าที่ ด้วยข้อเสนอ

3 ประการคือ

1. เราไม่สามารถหักทักได้ว่า สังคมจะมีการประสานงานกันได้อย่างสมบูรณ์

2. จะต้องยอมรับว่าองค์ประกอบหนึ่ง ๆ ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ dysfunction ได้เท่า ๆ กับที่เรายอมรับประโยชน์เชิงหน้าที่ (Positive function consequences)

3. ในการวิเคราะห์เชิงหน้าที่ เราต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของทางเลือกต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่า แนวคิดของ Merton นั้นเน้นทางด้านการศึกษาเชิงการหน้าที่ของแต่ละสิ่งทางสังคม หรือระบบสังคมให้ลึกซึ้ง

Bronislaw Malinowski (1942 : 76-77) ได้เสนอแนวทางสำหรับกลุ่มโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functional School) ขึ้นมาว่า การปฏิบัติตามวัฒนธรรมในแต่ละสังคมนั้นย่อมจะปรากฏออกมาในลักษณะของการกระทำต่อกันและกันอย่างมีความหมายและทั้งหมดนี้จะต้องพยายามเข้าใจในแง่ของการสนองตอบความต้องการทางจิตวิทยาของเอกชนที่รวมกันอยู่ในสังคมโดยที่ Malinowski มุ่งอธิบายให้เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ นั้นเป็นไปเพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ในสังคม

Malinowski เห็นว่า หน้าที่ของศาสนาก็คือช่วยสนับสนุนกำลังขวัญของมนุษย์ โดยการเสริมสร้างทัศนคติที่มีคุณค่าต่าง ๆ เช่น การยอมรับนับถือประเพณี ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ความกล้าหาญ และความมั่นใจในการต่อสู้กับอุปสรรคและในการเผชิญหน้ากับความตาย พิธีกรรมทางศาสนามีหน้าที่บางอย่างในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ในสังคม

Malinowski ได้ทำการศึกษาชาวโทรโบรอันด์ (Trobriand) ซึ่งอยู่ในบริเวณเกาะนิวกินี พบว่าชาวโทรโบรอันด์จะไม่ใช้มายาศาสตร์ (Magic) หรือไสยศาสตร์เลย เมื่อออกทำการประมงตามชายฝั่งใกล้ ๆ ที่มีความปลอดภัย เพราะเขาเห็นว่าเครื่องมือเครื่องใช้และวิชาการที่มีอยู่นั้นพอเพียงต่อการดำเนินการ และการให้ความปลอดภัย แต่คราวใดที่พวกโทรโบรอันด์ต้องแล่นเรือไกลฝั่งออกไป อาจจะต้องเผชิญกับพายุหนักหรือความปั่นป่วนของท้องทะเล เครื่องมือ เครื่องใช้และวิชาการที่มีอยู่อาจจะไม่สามารถคุ้มครองชีวิตพวกเขาได้

ก็จะเกิดความกระวนกระวายใจ ก็จะหันมาใช้วิธีการทางไสยศาสตร์ เข้าช่วย ฉะนั้น Malinowski จึงถือว่าการปฏิบัติทางไสยศาสตร์ด้วยการใช้เวทย์มนต์คาถา และอื่น ๆ จึง เป็นไป เพื่อสร้างความอบอุ่นและระงับความกระวนกระวายใจด้วยในขณะ เดียวกัน

จะ เห็นได้ว่า Malinowski ศึกษาศาสนาโดยมุ่งไปที่หน้าที่ของพิธีกรรมและ ลัทธิศาสนาต่าง ๆ เป็นสำคัญ แต่การมองหน้าที่ของ Malinowski นั้นจะหนักไปทาง ด้านจิตวิทยามากกว่า เพราะ เน้นที่ตัวบุคคลหรือจิตใจบุคคล ซึ่ง เน้นถึงความต้องการของ บุคคลแตกต่างกับ Durkheim ที่เน้นในด้านสังคมมากกว่าจิตใจ และ เน้นหนักความต้องการ ของสังคมมากกว่าความต้องการของบุคคล

Arnold van Gennep (1960 : 4-12) ได้จำแนกพิธีกรรมโดยทั่วไปตาม แนวความคิดของ Frazer โดยแบ่งพิธีกรรมออกเป็น 2 รูปแบบคือ Sympathetical rites และ Contagious rites

Sympathetical rites เป็นพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับความ เชื่อของมนุษย์ว่า สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใด ย่อมใช้แทนตัวของสิ่งนั้นได้

Contagious rites เป็นพิธีกรรมที่ เกี่ยวกับการสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาใช้แทน สิ่งที่เราต้องการ

van Gennep ได้วิเคราะห์พิธีกรรมซึ่งจัดทำขึ้นในช่วงที่มีการ เปลี่ยนแปลงทาง สถานภาพที่สำคัญในชีวิตของคนเรา ซึ่ง เขาเรียกพิธีกรรมเหล่านี้ว่า rites de passage โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงการหน้าที่ van Gennep ได้แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรม เหล่านี้เป็น ส่วนหนึ่งของระบบสังคมที่ใหญ่กว่าอย่างไร

ใน rites de passage; van Gennep ได้แบ่งพิธีกรรม ออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. Rites of separation ส่วนของพิธีกรรมที่ว่าด้วยการแยกจากสถานภาพ เดิมซึ่งมีความหมายในแง่ของการแยกบุคคลออกจากสถานภาพ เดิม
2. Transition rites ส่วนของพิธีกรรมที่ว่าด้วยการ เปลี่ยนสภาพ ซึ่งพิธีกรรมนี้จะจัดขึ้น เพื่อ เฉลิมฉลองการ เปลี่ยนสถานภาพ

3. Rites of incorporation ส่วนของพิธีกรรมที่ว่าด้วยการเข้าไปอยู่ในสถานภาพใหม่ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้สถานภาพที่บุคคลได้มาใหม่ มีความมั่นคง

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในช่วงการดำเนินชีวิตของคนเรานั้น van Gennep ได้เริ่มศึกษาตั้งแต่การตั้งครรภ์ การให้กำเนิดบุตร ช่วงเวลาที่เป็นเด็ก การบวช การหมั้น การแต่งงาน และพิธีเกี่ยวกับการตาย van Gennep ได้อธิบายพิธีกรรมเหล่านี้โดยละเอียดในลักษณะการพรรณนา และยกตัวอย่างกลุ่มชนที่ประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ประกอบด้วย และในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีศพนั้น van Gennep ได้จำแนกพิธีกรรมออกโดยละเอียดดังนี้คือ

1. Rites of separation พิธีกรรมแยก อันได้แก่ พิธีที่แยกผู้ตายออกจากสังคมของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่
2. Rites of incorporation พิธีกรรมรวม บางสังคมถือว่าพิธีศพเป็นพิธีรวมซึ่งผู้ตายจะต้อง เข้าไปรวมอยู่ในสังคมใหม่ซึ่ง เป็นโลกของวิญญาณ
3. Rites of transition พิธีกรรมที่เปลี่ยนสภาพ จากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง เมื่อตายไปแล้ว ผู้ตายจะ เปลี่ยนสภาพกลายเป็นวิญญาณ
4. Rites of purification พิธีกรรมชำระล้างมลทิน ทำให้เกิดความบริสุทธิ์ การอาบน้ำศพ ถือว่าเป็นการชำระล้างมลทินของผู้ตายให้หมดสิ้นไป เพื่อให้ผู้ตายมีความสะอาดบริสุทธิ์
5. Rites of protection พิธีกรรมป้องกัน อันได้แก่การไว้ทุกข์ การที่บรรดาญาติผู้ตายได้ไว้ทุกข์นั้น เป็นการปลอมแปลงตัวไม่ให้ผีจำได้ เป็นการป้องกันตัวไม่ให้ผีมารบกวน

จะเห็นได้ว่า van Gennep ศึกษาพิธีกรรมในเชิงการหน้าที่ มองในแง่การสนองตอบความต้องการทางจิตวิทยาของ เอกชนที่รวมกันอยู่ในสังคม

Victor Turner (1970 : 6-11) นักมานุษยวิทยาสัญลักษณ์สนใจศึกษาศาสนาและพิธีกรรม Turner วิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพิธีกรรมในสังคมเดมบู (Ndembu) ว่าเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมทางสังคม และเชื่อว่าการศึกษานิเวศสัญลักษณ์จะต้องทำภายในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่าสัญลักษณ์มีความหมายต่อสมาชิกของสังคมนั้น

Turner กล่าวว่าพิธีกรรมของ เดมบู มี 2 ประเภทคือ

1. Life crisis เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์การดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่พิธีการเกิด พิธีจากเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาว พิธีแต่งงาน พิธีการตาย เป็นต้น ตัวอย่างเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ เช่น เด็กชายหญิงที่เข้าสู่วัยหนุ่มสาวโดยฝ่ายชายจะมีการทำพิธีขลิบอวัยวะเพศ พิธีนี้กระทำเป็นเวลา 7 วัน ทำกัน เป็นกลุ่มในป่า พิธีเหล่านี้กระทำ เป็นเวลานาน เพื่อให้เกิดความขลัง ตระหนักถึงความเป็นชาย และสัญลักษณ์ทางเพศ ส่วนฝ่ายหญิงจะทำพิธีรับ เข้าสู่ วัยสาวทีละคน เมื่อมีประจำเดือน ก่อนแต่งงาน และสอนการบ้านการ เรือนไปด้วย ส่วนพิธีศพนั้น เผ่า เดมบูจัดทำพิธีอย่างใหญ่โต เพื่อเป็นการแสดงความสำคัญของผู้ตายและ เน้นการจากไป ของผู้ตาย

2. Rite of affliction พิธีการเสาะเคราะห์ หรือปรับสถานภาพคนให้ดีขึ้น พิธีกรรมจะถูกสร้างให้ยิ่งใหญ่ มีอย่างน้อยทุก ๆ 3 ปี

นอกจากนี้ Turner ได้กล่าวถึงเผ่าเดมบูว่า เป็นเผ่าชนใน แอฟริกาและเป็นเผ่า ที่กำลังจะสูญหายไป เนื่องจากเป็นเผ่าที่มีโครงสร้างหลวม ทั้งนี้ เนื่องจากการสืบสายโลหิตกับการ เลือที่อยู๋ และการสืบมรดก ไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือเผ่าเดมบูจะสืบสายโลหิตฝ่ายชาย แต่การให้มรดกให้ญาติฝ่ายหญิง และ เมื่อแต่งงานแล้วไม่ได้ระบุแน่นอนว่าจะไปอยู่กับญาติ ฝ่ายชาย ดังนั้น ผู้หญิง เดมบูที่แต่งงานแล้วก็ยังผูกพันอยู่กับพ่อแม่ การเคลื่อนไหวโยกย้าย (Mobility) จึงมีสูงมากและ เป็นสังคมที่มีพิธีกรรมทางศาสนามุ่งมั่นมาก

อย่างไรก็ตาม Turner วิเคราะห์ว่า เนื่องจากเผ่าเดมบู มีความสับสนในเรื่องการลืมนรก การลืมนายเลือด และการเลือกที่อยู่หลังแต่งงานจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรม รุ่งววยและยิ่งใหญ่ เพื่อเป็นการรวมสมาชิกของสังคม เข้าไว้ด้วยกัน อย่างน้อยในช่วงที่ประกอบพิธีกรรม โดยพิธีกรรมจะช่วยสร้างความมั่นคงทางสังคม เป็นการยืนยันโครงสร้างสังคมที่มีอยู่ พิธีกรรมจึงมีหน้าที่ในการช่วยสร้างความ เป็นปึกแผ่นให้กับสังคม Turner เรียกพิธีกรรมนี้ว่า กลไกประสานรอยร้าว (redressive mechanism)

Edmund Leach (1954: 4) มองพิธีกรรมทางศาสนาว่าเป็นรูปแบบ หรือ วัฒนธรรมอันจะเป็นสัญลักษณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึง โครงสร้างสังคม โดยได้แสดงแนวความคิด ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมเอาไว้ว่า วัฒนธรรม คือ รูปแบบ แต่โครงสร้างสังคมเป็นเนื้อหา และโครงสร้างสังคมถูกนำมาแสดงออกในรูปวัฒนธรรม (Cultural form) เป็นการแสดงออกทางพิธีกรรม (Ritual expression) พิธีกรรมนี้ทำให้ทราบถึงสถานภาพและบทบาท ของบุคคลในสังคม และจะสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างสังคมได้ ทั้งนี้โดยการตีความซึ่งเป็นหน้าที่ของนักมานุษยวิทยาสังคมโดยตรง

แนวความคิดของ Leach เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม เป็นการ เปลี่ยนแปลงภายในระบบ ตัวอย่างเช่น ถ้าหากเราสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า ในท้องที่แห่งหนึ่งเมื่อกาลเวลาผ่านไประบบ การเมืองอัน เป็นระบบซึ่งประกอบด้วยครอบครัวที่มีตระกูล เดียวกัน มีสถานภาพ เสมอกันได้ เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบศักดินา อันเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยครอบครัวที่มีตระกูลต่าง ๆ ที่มีสถานภาพลดหลั่นกันเป็นชั้น ๆ จากสูงลงไปต่ำ เราก็อาจกล่าวได้ว่าการ เปลี่ยนแปลงเช่นนั้น เป็นการ เปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคม

Leach ได้ศึกษาโครงสร้างสังคมโดยผ่านทาง Myth และ Ritual โดยที่ Leach ได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษาครั้งนี้ไว้คือ Myth และ Ritual เป็นเครื่อง ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างสังคม และ Leach ได้อธิบายให้เห็นว่า Myth เป็นแนวความคิด ของบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่บรรยายถึงพิธีกรรม สำหรับ Ritual เป็นการกระทำ ของบุคคลในสังคม ซึ่งทั้งสองอย่างนี้สามารถชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างสังคมได้เช่นกัน เพราะ ทั้ง Myth และ Ritual ต่างก็เป็น "Two sides of the same coin"

สำหรับทฤษฎีของ Leach นั้น เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยที่ Leach ได้กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคม เป็นเบื้องต้น แล้วจึงกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายหลัง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเอาทฤษฎีของ Leach มาใช้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม มิใช่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะ Ritual อย่างเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้อย่างละเอียด

จากแนวคิดทฤษฎีของนักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยาที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่าการกระทำของบุคคลในสังคม และการกระทำก็จะแสดงถึงสถานภาพ และบทบาทอื่นจะสะท้อนให้เห็น โครงสร้างทางสังคมอีกต่อหนึ่ง ทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน

พิธีกรรม เป็นส่วนประกอบของศาสนา ซึ่งประชาชนให้ความสนใจและพยายามปฏิบัติความอย่างเคร่งครัด การกระทำพิธีกรรมมักจะขึ้นอยู่กับความเชื่อที่ผู้กระทำพิธีกรรมนั้นเชื่อถืออยู่ การวิเคราะห์พิธีกรรมในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยใช้แนวการศึกษาเชิงเชิงการหน้าที่ (Functionalism) ตามแนวความคิดของนักทฤษฎีการหน้าที่ ที่กล่าวมาแล้ว และวิเคราะห์สัญลักษณ์ (Symbol) ของพิธีกรรมตามแนวของ Turner ส่วนในด้านโครงสร้างทางสังคมนั้น เป็นการศึกษาโดยการตีความหมายจากพิธีกรรม ตามแนวคิดของ Leach ที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมที่ว่า พิธีกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มได้

เนื่องจากลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่ในไทย เป็นเวลานานและมีจำนวนมาก มีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากคนไทยส่วนใหญ่ แต่ยังมีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลาวโซ่งน้อยมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องจากลาวโซ่งมีวัฒนธรรมประจำกลุ่มที่ไม่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ จึงไม่มีปัญหาในทางการเมือง แต่ในส่วนของโครงสร้างกลุ่มนั้น ลาวโซ่งมีโครงสร้างที่แตกต่างกับคนไทยส่วนใหญ่ จึงน่าสนใจศึกษาถึงความต่างนั้น ฉะนั้นการศึกษาวิจัยสังคมลาวโซ่งในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่พบเห็นในสนาม และนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องที่เกี่ยวกับลาวโซ่งนั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้พอสมควร แต่ส่วนใหญ่แล้วจะ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ทางด้านภาษา พิธีกรรม และวัฒนธรรม เท่าที่ เป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้คือ

Lise Rishoj Pedersen (2511) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Aspects of Woman's Life in Rural Thailand" ที่บ้านศาลาดควาย อำเภอจอมมิ่ง จังหวัดราชบุรี พบว่าครอบครัวของลาวโซ่งเป็นหน่วยที่สำคัญในชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม ในแต่ละครอบครัวจะมีพ่อ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของครอบครัว ผู้ชายที่แต่งงานแล้วมักได้รับการยกย่องจากสังคมมากกว่าผู้ชายที่เป็นโสด ถ้าบุคคลใดยังไม่ได้แต่งงานจะไม่ได้รับสถานภาพทางสังคมเต็มที่ เช่นไม่ได้รับสถานภาพการเป็นสามี สถานภาพการเป็นพ่อ เหล่านี้เป็นต้น และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นหัวหน้า หรือผู้นำ เพราะส่วนใหญ่แล้วหัวหน้าหรือผู้นำชุมชนของลาวโซ่ง จะได้มาจากบุคคลที่มีภรรยาและลูก

จิราพร เจริญสุข (2516) ได้ศึกษาเรื่อง "พิธีศพของลาวโซ่ง" ที่ตำบลบ้านคอน อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าลาวโซ่งมีความ เชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้วจะต้องไปเผ่า "แกน" ซึ่งลาวโซ่งถือว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด ในพิธีศพของลาวโซ่งจะต้องมีพิธีบอกทางศพให้ไปเผ่า "แกน" ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อของคนไทยในภาคกลาง ที่เชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้วจะไปอยู่ปรกหรือสวรรค์แล้วแต่ผลบุญที่ได้กระทำไว้ขณะยังมีชีวิตอยู่

พระอินทร์ได้ (ลาวโซ่ง)
แล้ว 11 กน
ใน 12 กน

นอกจากนี้ จิราพร เจริญสุข ยังได้กล่าวถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่เจ้าภาพประดิษฐ์ขึ้นมาในพิธีศพนั้น มิใช่ เป็นการกระทำตามประเพณีเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องแสดงถึงสถานภาพของผู้ตายอีกด้วย ตัวอย่างเช่น พิธีศพใดที่มีเรือนแก้วแสดงว่าผู้ตายเป็นผู้สูงอายุ หรือถ้าศพใดมีหงส์และมีองกราวติดอยู่ที่เสาหลวงแสดงว่า เป็นศพผู้ชาย แต่ถ้ามีปสิญกติดที่เสาหลวงแสดงว่า เป็นศพผู้หญิง

อวยพร ชื่นกลิ่นชูบ และ สุรวิ ฤกษ์โกวิท (2517) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ประเพณีการทำศพของลาวโซ่ง" ที่หมู่บ้านคอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอเขาย้อย

จังหวัดเพชรบุรี ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าพิธีศพที่มีชีวิตอยู่ทำให้กับผู้ตายนั้นมิจดมุ่งหมายใหญ่ ๆ อยู่ 2 ประการคือ ประการแรก เพื่อผู้ตาย แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีชีวิตอยู่นั้นยังมีความอาลัยรักในตัวผู้ตายอยู่ โดยเฉพาะผู้มีพระคุณ ประการที่สองเพื่อผู้อยู่ พิธีศพที่จัดขึ้นนั้น เป็นการรวมญาติมิตร เพื่อแสดงความเสียใจ เป็นการให้ความอบอุ่นแก่ญาติมิตรของผู้ตาย

การศึกษาของอวยพร ช็อกลีนธูป และ สุรภี กุลโกวิท นี้ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าพิธีศพ เป็นแกนกลางในการยึดเหนี่ยวบุคคลในสังคมให้ผูกเข้าด้วยกัน มีความรักความสามัคคีกัน

Lise Rishoj Pedersen (2517-2518) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Religious Activities during Dry Season among the lao Song dam, Thailand" ที่ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวกับผี มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับแบบแผนชีวิตของลาวโซ่ง ลาวโซ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับผีต่าง ๆ มากมาย เช่น เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ แม่พระธรณี และแม่โพสพ ลาวโซ่งจะทำการ เช่นบวงสรวงผีต่าง ๆ เหล่านี้แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะแม่โพสพที่มีอำนาจดลบันดาลให้ข้าว เจริญออกงาม หรืออาจจะทำให้ได้ผลผลิตน้อย แม่โพสพจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของลาวโซ่งมาก ในช่วงระยะเวลาที่ใกล้จะถึงฤดูกาลทำนาลาวโซ่งจะบวงสรวงแม่โพสพ เพื่อให้ได้ข้าวจำนวนมาก ดังนั้นความเชื่อ เรื่องผีจึงมีอิทธิพล เหนือชีวิตประจำวันของลาวโซ่ง

สุมิตร บิติตัทธน์ บัณฑร อ่อนคำ และ ชุนสุข ธรรมาภิมุข (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลาวโซ่ง" ที่หมู่บ้านคอนทราย ตำบลทับคาบ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าลักษณะความเชื่อถือทางศาสนาของลาวโซ่งเป็นแบบ Animism เชื่อกันว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกอยู่ภายใต้ อำนาจผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นแบบแผนชีวิตและพิธีกรรมของลาวโซ่ง จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับผีต่าง ๆ ซึ่งสามารถบันดาลให้ชีวิตของคนแปรผันไปตามความพอใจของผี ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ลาวโซ่งจะได้รับการเรียนรู้และ เข้าใจหลักปฏิบัติในทางพุทธศาสนาก็ตาม แต่ความเชื่อในเรื่องผีต่าง ๆ ก็ยังคงรักษาไว้ไม่ทอดทิ้ง ลาวโซ่งได้นำเอาความเชื่อถือตามหลักพุทธศาสนาไปเพิ่มกับความเชื่อเดิมของคนเท่านั้น มิได้นำไปทดแทนของเดิม ดังนั้นความเชื่อของลาวโซ่งในปัจจุบัน จึงผสมผสานกันระหว่างความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณต่าง ๆ กับความเชื่อถือ

ในหลักพุทธศาสนา และปฏิบัติตามพิธีกรรมตามความเชื่อทั้งสองแบบนี้ โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้ขัดแย้งกัน และเลือกปฏิบัติตามความเหมาะสมของสภาพความเป็นอยู่ทาง เศรษฐกิจและโอกาสต่าง ๆ ในวัฏจักรชีวิตของคน

เรไร สิบสุข สุขสมาน ยอดแก้ว และรัชฎาพรรณ เศรษฐวัฒน์ (2523) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง "วรรณกรรมพื้นบ้านไทยทรงดำ" โดยศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นมุขปาฐะ ที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า วรรณกรรมพื้นบ้านไทยทรงดำสะท้อนให้เห็นถึงประวัติการสร้างโลกของแกน ประวัติความเป็นมาของไทยทรงดำ การดำรงชีวิต ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ศี วิญญาณ ไชกลาง และความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ค่านิยม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการจัดระเบียบทางสังคมของชาวไทยทรงดำ

อย่างไรก็ตาม เรไร สิบสุข และคณะ ยังพบว่าลักษณะวรรณกรรมของชาวไทยทรงดำมีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมชาดก และวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีด้วย

นอกจากนี้ ยังมีหนังสือและบทความซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่ เขียนขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชนลาวโซ่ง ดังนี้คือ

พ. ลินตุ เสก (2512) เขียนบทความเรื่อง "ชีวิต-วัฒนธรรม-ประเพณีไทยทรงดำ" ได้กล่าวว่า สิ่งที่น่าสนใจในพิธีแต่งงานคือ การไหว้ของ เจ้าบ่าว เจ้าสาวและเพื่อนของทั้งสองฝ่าย จะต้องไหว้ญาติมากมาย เป็นการฝึกให้เด็กอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ การอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่นี้ เป็นธรรมเนียมไทยอย่างหนึ่งแสดงว่าลาวโซ่ง เป็นคนไทยเผ่าหนึ่งนั่นเอง

ไมตรี บัวเนตร (2514) เขียนบทความเรื่อง "โซ่งพัฒนา" ซึ่งให้เห็นว่าในปัจจุบันหมู่บ้านโซ่งมีการพัฒนา มีถนนไปมาถึงกันตลอด มีโรงเรียน มีสถานีอนามัยชั้นสอง และมีไฟฟ้าใช้แล้ว แต่ก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ ไว้ให้เป็นมรดกสำหรับอนุชนรุ่นหลังต่อไป ถึงแม้ว่าการแต่งกายของหนุ่มสาวลาวโซ่งจะเป็นไปตามสมัยนิยมก็ตาม แต่เมื่อถึงเวลากระทำพิธีกรรมทางศาสนา ลาวโซ่งทุกคนก็ยังคงรักษาประเพณีการแต่งกายของเดิมเอาไว้

ชูชีพ อุดมชัย และคณะ (2518) เขียนบทความเรื่อง "ลาวโซ่ง" ได้กล่าวว่า ลาวโซ่งในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะนับถือพุทธศาสนาอย่างเช่นชาวไทยทั้งหลาย แต่ก็ยังคงเชื่อใน

การนับถือผีอย่างไม่เสื่อมคลาย มักมีการเซ่นและบวงสรวงผีอยู่เสมอ ผีที่พวกลาวโซ่งนับถือ มีหลายประเภท มีทั้งคุณและโทษ เช่นถ้ามีคนป่วยในบ้านหรือได้รับเคราะห์ ถือว่าผีให้โทษ แต่ถ้าทำการเซ่นบวงสรวง ผีจะให้คุณได้

มลิรัตน์ ท้วมเจริญ (2518) เขียนบทความเรื่อง "พิธีเซ่นเซือนของโซ่ง" ได้กล่าวว่า พิธีเซ่นเซือนนั้น เป็นการกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และเกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือน รวมทั้ง เป็นการพบปะระหว่าง เครือญาติและเพื่อนบ้านด้วย

ลิริ หั่งเดช (2519) รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือชื่อ "ประวัติ-ลัทธิของ ผู้โตซงดำ" ได้กล่าวว่าถิ่นเดิมของผู้โตซงดำ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองแกงในแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน แต่อยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม ผู้โตซงดำที่เมืองแกงมีอิสระ ในการปกครองตนเอง เคยทำสงครามกับจีน และเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน ใน พ.ศ. 456 ในสมัยที่ราชวงศ์ฮั่นปกครองจีน จากการทำสงครามระหว่างแผ่นดินจีนกับแผ่นดินแกงทำให้ ผู้โตซงดำอพยพลงมาทางใต้ เข้าสู่เวียดจันทรื หลวงพระบาง และกระจายไปตามลุ่มน้ำต่าง ๆ

นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ (2523) เขียนบทความเรื่อง "ผู้ไทยโซ่ง" มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับพงศาวดารเมืองแกง ซึ่งเป็นเมืองดั้งเดิมของลาวโซ่ง มีผู้ครองเมืองคือขุนลอกำ ได้ บรรยายสภาพเมืองแกงซึ่งปัจจุบันคือเมือง เดียนเบียนฟูเกี่ยวกับผี ขวัญและพิธีต่าง ๆ

นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ (2523) เขียนบทความเรื่อง "ประวัติไทยโซ่ง" กล่าวว่า ชนชาติไทย เคยอยู่ที่สิบสองจุไทย เมืองแกง บริเวณแม่น้ำอู แม่น้ำคำ และทางตอนใต้ของประเทศจีน เรียกตนเองว่าผู้ไท หรือไทดำ มีชนบประเพณีวัฒนธรรม ภาษาพูด คิวหนังสือเป็นของตนเอง ชนเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทย ที่เรียกกันว่า ลาวโซ่ง หรือลาวโซ่งดำ

สมมุติฐานในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานในการวิจัย ดังนี้คือ

"พิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมของลาวโซ่ง จะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่ม"

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตการศึกษา เฉพาะพิธีกรรม และโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งเท่านั้น โดยศึกษาในลักษณะการตีความหมายพิธีกรรมว่าพิธีกรรม สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้สถานที่ศึกษาจะศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีหมู่บ้าน บ้านสระ (หมู่ที่ 1, 2) ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมเท่านั้น เนื่องจากสถานที่นี้เป็นชุมชนที่มีลาวโซ่งอยู่อย่างหนาแน่น และเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางประเพณีและพิธีกรรมอยู่ในปัจจุบันนี้

✓ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสถานภาพ และบทบาทที่บุคคลปฏิบัติต่อกันอย่างมีระบบ เป็นระยะเวลายาวนานและถาวร อันมีผลสะท้อนถึงความอยู่รอดทางสังคม โครงสร้างทางสังคมในที่นี้แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับครอบครัว และระดับชุมชนหมู่บ้าน

การจัดระเบียบสังคม หมายถึง การกำหนดสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือสิทธิ และหน้าที่อันพึงมีต่อกัน

พิธีกรรม หมายถึง การกระทำอันเนื่องมาจากระบบความเชื่อต่าง ๆ พิธีกรรมมักเป็นส่วนประกอบของศาสนา ซึ่งประชาชนให้ความสนใจ และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะพิธีกรรมมักตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พิธีกรรม เน้นถึงการกระทำอันเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถานภาพของคนในฐานะที่เป็นบุคคลในสังคมคนหนึ่ง ในระบบโครงสร้างที่บุคคลนั้นคกอยู่ในสถานภาพนั้น พิธีกรรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน

ลาวโซ่ง หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น "ไทยทรงดำ" หรือ "ลาวทรงดำ" นับเป็นชนชาติไทยโบราณสาขาไทดำ ลาวโซ่งอาศัยอยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัดในภาคกลาง สำหรับในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษา เฉพาะลาวโซ่งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน บ้านสระ (หมู่ที่ 1, 2) ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

วิธีการศึกษาและวิธีการวิจัย

โดยเหตุที่การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) และเจาะจงหมู่บ้านที่จะทำการศึกษา ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสงค์จะให้ได้ข้อมูลแบบปฐมภูมิให้มากที่สุด เพราะการศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเน้นหนักไปในด้านการวิจัยสนาม (Field Research)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มี 2 วิธี

1. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ซึ่งส่วนมากเป็นเอกสารงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับลาวโซ่งของนักวิชาการต่าง ๆ สถานที่ค้นคว้าข้อมูลคือ ห้องสมุดต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางวิทยาลัยครูนครปฐม และห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูนครปฐม เป็นต้น
2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสนาม (Ethnographic Studies) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้นวิธีการศึกษาในเรื่องนี้จึง เป็นไปในลักษณะที่ผสมกันระหว่างข้อมูลที่ได้จาก เอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสนามประกอบกัน โดยเน้นหนักที่วิธีการวิจัยสนาม เป็นสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้คือ

2.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกตการณ์ โดยเข้าไปมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มีความต่อเนื่อง โดยการเข้าไปอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เพื่อทราบถึงการดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และเข้าร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่ง โดยขอความร่วมมือจากกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความช่วยเหลือจากครูโรงเรียนวัดสระสี่มุม เกี่ยวกับที่พักอาศัย

2.2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ตลอดจนการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ผู้ที่อยู่ในข่ายที่ถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วย

- ก. ผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ข. ผู้นำ ทิวโปในหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พัฒนาการ เจ้าอาวาส และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นหัวหน้าครัวเรือน
- ค. คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน

2.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม - 30 ตุลาคม 2528 รวบรวมระยะเวลา 7 เดือนเศษ ซึ่งจะใช้เวลาดังกล่าวนี้ เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านที่ศึกษา และพยายามเก็บข้อมูลเป็นประจำทุกวัน โดยสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน และขอความร่วมมือจากคนในหมู่บ้าน

2.4 ประชากรที่เป็นตัวอย่างในการวิจัย คือหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 140 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) แล้วสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์เองและได้รับความช่วยเหลือจากครูโรงเรียนวัดสระสีมูม และผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์เจาะลึกเฉพาะผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง (Key Informant) จำนวน 20 คน โดยสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เองทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลจากเอกสาร
2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ
3. แบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่ง

4. แบบสอบถาม (Questionnaire) ในส่วนที่เกี่ยวกับแบบสำรวจครัวเรือน ลักษณะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของลาวโซ่ง

5. การบันทึกสนาม (Field Notes)

การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล

ในการวิเคราะห์และแปลความข้อมูลนั้น จะใช้การตีความ (interpret) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นพิธีกรรมและส่วนที่เป็นโครงสร้างทางสังคม โดยจะวิเคราะห์จากข้อมูลที่เก็บมาจากสนามโดยตรงเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสังเกตการณ์โดยเข้าไปมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอื่น เป็นข้อมูลปฐมภูมิ นอกจากนี้จะใช้ข้อมูลจากเอกสาร รายงาน ผลการวิจัยที่ผู้อื่นศึกษาไว้แล้ว เป็นข้อมูลเสริมในการวิจัย

การเสนอรายงานการวิจัย จะเสนอในรูปการพรรณาคำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม บางส่วนอาจจะใช้การพรรณาเชิงสถิติ สำหรับข้อมูลเชิงสถิติจะเสนอในรูปของร้อยละ เช่น จำนวนการถือครองที่ดิน ประเภทของพืชที่ปลูก ฯลฯ เป็นต้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาพิธีกรรมเป็นเรื่องที่กว้างและหลากหลาย เพราะลาวโซ่งมีพิธีกรรมหลายอย่างและกระทำในเวลาแตกต่างกัน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเลือกศึกษาเฉพาะพิธีกรรมที่จะทำในช่วง เดือน 4-9 (มีนาคม-สิงหาคม) ซึ่งเป็นเดือนที่ลาวโซ่งประกอบพิธีกรรมมากที่สุด เนื่องจากกว้างจากไร่นา ประกอบกับมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและงบประมาณ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะพิธีกรรมที่เด่น ๆ เท่านั้น

แผนการดำเนินงาน

การดำเนินงานการวิจัย จะแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาต้นคว้าจากเอกสาร รายงานการวิจัย บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลาวไซ่ง ตามที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาโดยการเข้าสนาม (Field Research) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะกล่าวคือ

- ระยะที่ 1 - เข้าสนามทำความคุ้นเคยกับลาวไซ่ง สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติหมู่บ้าน ลักษณะ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้าน ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน
- ร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับครัวเรือน, โครงสร้างทางสังคม แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน
- ระยะที่ 2 ศึกษาชุมชนหมู่บ้านตามโครงร่างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ศึกษาพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคม โดยการสัมภาษณ์พูดคุย อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนเข้าร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ลาวไซ่งได้จัดขึ้น ใช้เวลาประมาณ 4 เดือน
- ระยะที่ 3 ทบทวนข้อมูลที่ได้ สัมภาษณ์เพิ่มเติม ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในประเทศไทย อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม
2. ทำให้เราได้ทราบโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อพิจารณาได้ประการหนึ่งในกระบวนการพัฒนา
3. เนื่องจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลาวโซ่งยังมีจำนวนน้อย ดังนั้นผลการวิจัยนี้ จะเป็นการกระตุ้นให้มีการศึกษาชุมชนลาวโซ่งอย่างกว้างขวางต่อไป
4. ผลการวิจัยนี้ อาจเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ในการศึกษาสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ในโอกาสต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย